

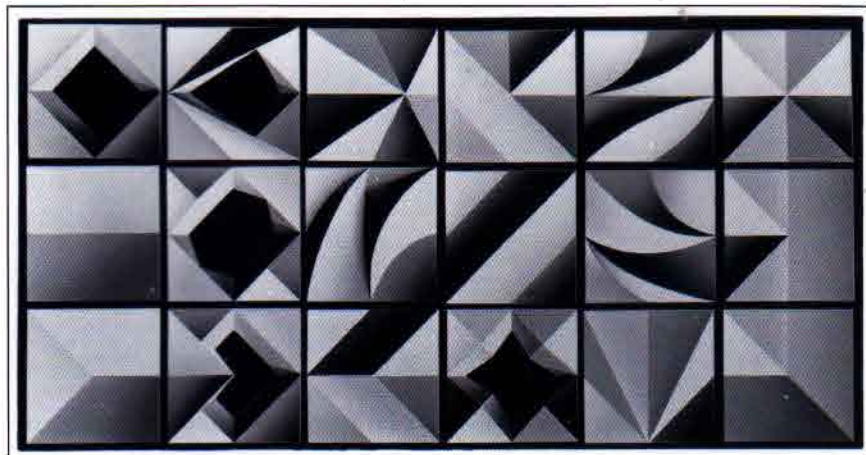
Kettős látás: művészet vagy dekoráció

A Kiscelli és a Kassák Múzeum 2017. június 1-én nyílt Különutak című kiállításával az 1927-ben született drezdai képzőművész, Karl-Heinz Adler munkásságának bemutatására vállalkozott. Legfőbb érdekessége, hogy Adler életművén keresztül a magyar művészet eddig szinte elfeledett jelenségei kerültek fókuszba. A kurátorok különböző megközelítésekből azt vizsgálták, hogy az 1960-as években kevésbé tolerált absztrakt művészet különböző jelenségei a tiltások ellenére milyen formákon keresztül tudtak érvényesülni Magyarországon. A részletekről Branczik Márta és Leposa Zsóka művészettörténészeket, a kiállítás kurátorait kérdeztük.

Klézl Marina - Czeglédi István: Nyugati téri aluljáró 1985

A Karl-Heinz Adler és Friedrich Kracht által kifejlesztett formarendszer elemei, 1967

– *Miért fontos nekiünk Adler munkássága, olyan nagy hatással volt a magyar és az európai absztrakcióra?*

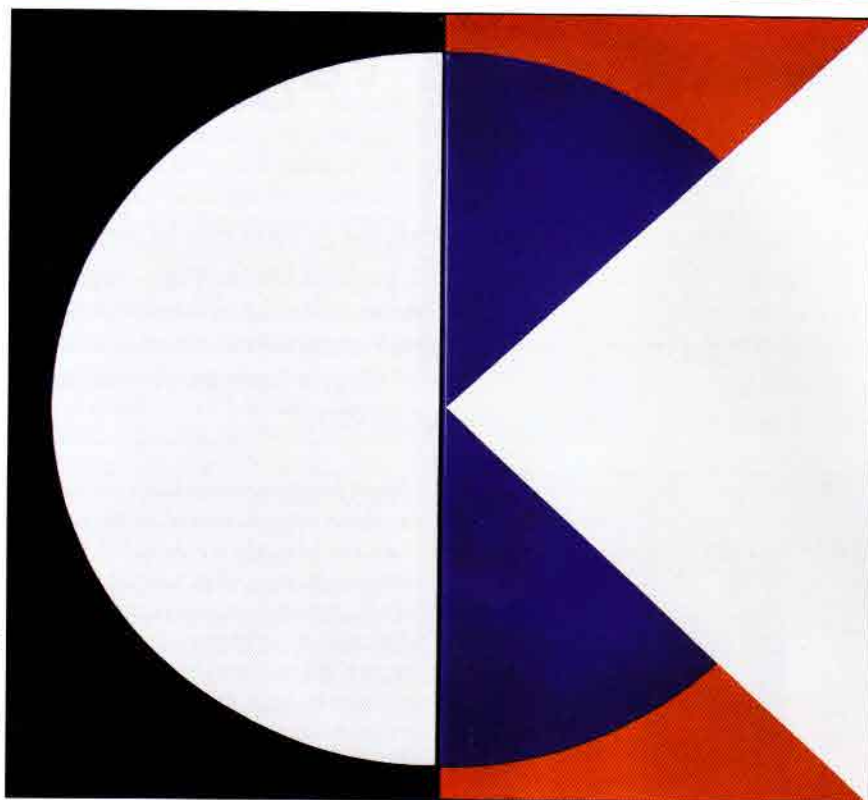
– Az idén 90 éves Adler a német absztrakt művészet jelentős alakja, elismerése, újrafelfedezése napjainkban is folyik Németországban. Alkotói tevékenységének jelentős időszakát korlátozta a rendszerváltás előtti szocialista kultúrpolitika ideológiája a néhai NDK területén. Az ötvenes évek végétől a drezdai műszaki egyetemen épületplasztikát tanított, ahol geometrikus alapformákat helyezett egymásra, több fázisban, eltolva, elforgatva, szimmetrikus-aszimmetrikus módon. Ezeket a térbeli megfogalmazásokat nevezte Schichtungoknak, rétegződéseknél, amelyeket az építészek térlátásának fejlesztésére – lásd Rubik kocka – dolgozott ki. Tulajdonképpen a mozgások is hasonló fázisok. Ezeknek az elemeknek, moduloknak a térben való ki-beforgatása jelenik meg a korabeli falplasztikákban, térhatároló falakon, belsőépítészeti és homlokzati díszítő elemeken.

– *Hogyan „adoptálták” ezt a művészi koncepciót, látásmódot mások?*

– Adler egy szortimentet készített szabadalmaztatott betonelemeiből (*Friedrich Kracht*-tal közösen), ezeket meg lehetett rendelni és tetszés szerint alkalmazni, akár művészi fokon is. De ezt nem ismerték el képzőművészetnek, ez a kor hivatalos fel fogása szerint csak épületdekoráció, épületdíszítés volt. Mi is összeállítottunk itt a templomtérben a múzeumpedagógusokkal egy mobil falat – modul Legót –, ahol a látogatók maguk is megtapasztalhatják a geometrikus formák variálhatóságát, a sokféle alkalmazási lehetőséget.

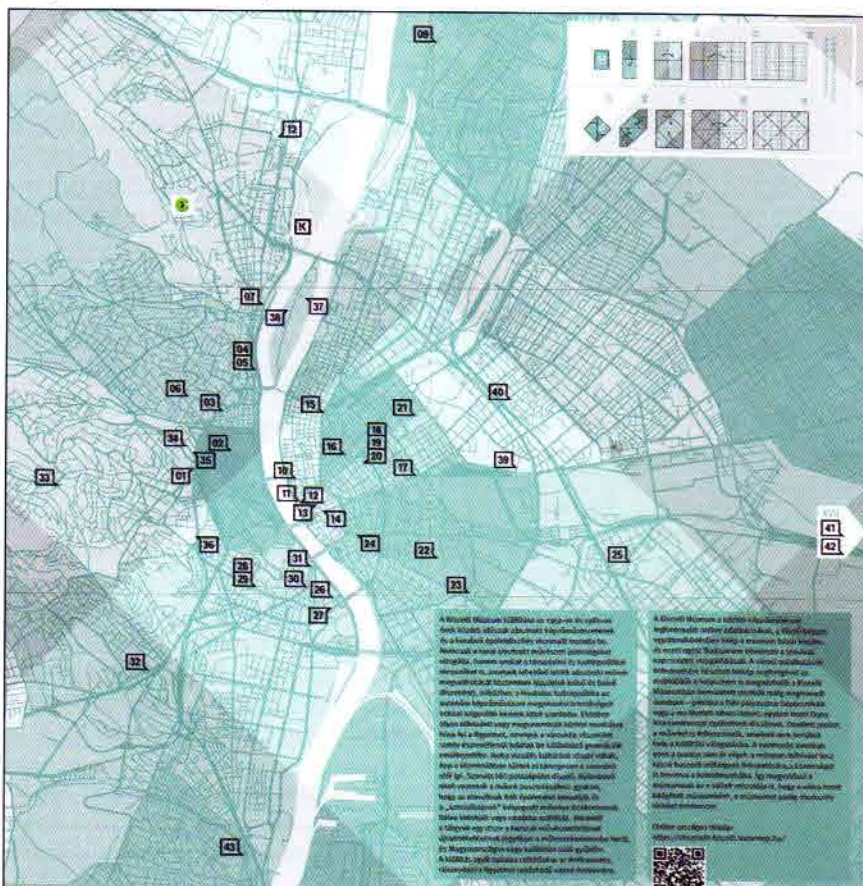
– *Milyen hatással volt ekkor az absztrakció a hazai művészeinkre? Hiszen már a két háború között is fontos alkotók működtek és jelentős munkák születtek.*

fotó: Varga-Somogyi Tibor

Lantos Ferenc Frizelemek Pécsről az egykori DEDÁSZ-épületről, 1970
Az acb Galéria jóvoltából

Térkép absztrakció a Köztérképtől

– Az ötvenes években az absztrakció művészei a szovjetizálódással és a művészetben ezzel együtt járó szocreál térhódításával kiszorultak a hivatalos művészeti szcénából. A nonfiguratív, absztrakt festészet-szobrászat az 1960-as évek elejéig tiltott volt, de 1961–62-ben Magyarországon már volt egy „absztrakció vita”, utána, az 1970-es évek közepére pedig fokozatosan elfogadottá vált a geometrikus absztrakció. Adler az 1970-es, 80-as évektől több magyar művésszel, Fajó Jánossal, Nádler Istvánnal, Maurer Dórával és Bak Imrével is kapcsolatban állt. A középületek geometrikus – fém, kő, üveg, kerámia és zománc – plasztikáiban ebben az időszakban számos kiváló, értékes alkotás készült: Józsa Bálint, Kovács Ferenc, Hincz Gyula, Papp Oszkár, Farkas Ádám, Gábor István nevét említhetjük többek között. Ezek feldolgozása, összegyűjtése jelenleg is folyik.

– *Úgy látjuk, hogy ez a művészi kifejezési forma a kezdeti fellendülés után a nyolcvanas évek végétől kifulladás, elhalt. Mi ennek az oka?*

– Egy jó kezdeményezés volt 1954-től az ún. 2 ezrelékes törvény, mely szerint az épületre fordított költségből azt a bizonyos összeget köztéri-kültéri műalkotásra kellett fordítani. Sajnos ez a támogatási forma a rendszerváltás körül megszűnt, elhalt.

– *Valóban, ki mondja meg, hogy ez művészet vagy dekoráció? A művészi objektumok, dekorációk mellett simán elsétál a pesti polgár. Nem áll rá a szemünk, hogy mit tekintünk értéknek: például a Nyugati téri aluljáróban, az Ecseri úti metró megállóban, lakóházak homlokzatán, egyetemi aulában, egy hotel falán stb. Megszoktuk, vagy érdektelenek számunkra?*

– A hétköznapiokban nem tudatosodik az emberekben, hogy az a valami műalkotás vagy művészi tárgy. Pláne, ha el vananyagolva. A hazai panelépítészetben is benne volt a variabilitás lehetősége, de csak kevés panelkészletet alkalmaztunk. Ezek dekorálására is voltak érdekes kísérletek, például a pécsi tulipános házak.

– *Egy kiállítás két helyszínen látható szeptember közepéig, ez is novumnak számít.*

– A Kassák Múzeumban – Sasvári Edit és Juhász Anna kurátorok munkája nyomán

– Adler képzőművészeti tevékenységének a bemutatása alkalmat ad a hatvanas-hetvenes évek absztrakt művészeti

Józsa Bálint Kovács Ferenc Dinamikus dombormű Déli pályaudvar aluljáró végfal Budapest, 1974

gondolkodásának, kapcsolatrendszerének, társadalmi és politikai fogadtatásának regionális szempontú megközelí-

tésére. Rávilágít azokra a párhuzamokra – vagy épp különbségekre – amelyek a német és magyar politikai és művészeti szcénában az absztrakcióhoz való viszonyt jellemezték.

A Kiscelli Múzeum kiállítása a „magyar absztrakció” egy sajátos szeletét tárja fel: Karl-Heinz Adler geometrikus épületplasztikáiból kiindulva azt mutatja meg, hogy a hetvenes években a magyarországi középületeken milyen módon jelenhetett meg geometrikus absztrakció. Nem stílustörténeti vagy kronologikus megfontolások, hanem izgalmas és szer-teágazó, mégis sok szálát összekapcsoló szempontrendszer szerint vizsgáltuk ezeket a jelenségeket.

– *Miként került képbe a Köztérkép? Talán ez a legnagyobb hozadéka a kiállításnak a jövőre nézve.*

– A kiállítás a köztéri képzőművészet legfontosabb online adatbázisával, a Köztérképpel együttműködésben kilép a múzeumok falain kívülre, és ezzel egész Budapestre – és vidékre is – kiterjeszti a témával kapcsolatos vizsgálódásait. Ez civil emberek naprakész gyűjtése, ami mutatja a helyi közösségek erejét, összefogását, az ismert vagy még nem nevesített műtárgyak megőrzésében és felkutatásában. A városi műalkotások felfedezésére Hajnal

Ágnes közreműködésével nyomtatott térkép is készült, aminek a segítségével az érdeklődők a helyszínen is megnézhetik a Kiscelli Múzeumban bemutatott munkák máig megmaradt darabjait. Emellett azokat a műveket is felkereshetik, amelyek nem kerültek bele a kiállítási válogatásba. Az online országos térkép itt érhető el: <https://absztrakt-kiscelli.kozterkep.hu>. A nyomok keresése azonban ezen a ponton sem ér véget: a múzeum felhívást tesz közzé hasonló műtárgyak felkutatására, a közönséget is bevonva a múzeumi kutatómunkába. Így megvalósul a múzeumnak az a vállalt missziója is, hogy a város tereit kitágított múzeumként, a múzeumot pedig diszkurzív térként értelmezze. A városba magukkal vihetik a látogatók a múzeumban látható – a Budapestvideo stábja által készített – interjúkat is, egy QR kód segítségével, ami egyébként szintén egy absztrakt geometrikus forma.

– *Ezt a kurátori felfogást elismeréssel és pozitívan értékeljük. Lassan mi is „kocka agyak” leszünk?*

– Azok lettünk. Nem lehet visszafelé haladni, alapvetően a mai életünket a számítógép mentalitás határozza meg, ami szintén absztrakt geometrikus gondolkodásra épül. ●

Kovács Ferenc absztrakt térplasztikája a Margitszigeten